

Tökum til aðgerða í námi án aðgreiningar

Umhugsunarefni og tillögur fulltrúa

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

TÖKUM TIL AÐGERÐA Í NÁMI ÁN AÐGREININGAR

Umhugsunarefni og tillögur fulltrúa

Evrópumiðstöð um nám án aðgreiningar og sérþarfir

Evrópumiðstöð um nám án aðgreiningar og sérþarfir (Miðstöðin) er sjálfstæð og sjálfstjórnarstofnun sem studd er af aðildarríkjum miðstöðvarinnar og Evrópustofnunum (framkvæmdastjórn ESB og Evrópuþingi).

Sameiginlega fjármagnað
af Erasmus+ áætlun
Evrópusambandsins

Stuðningur framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins við framleiðslu þessarar útgáfu felur ekki í sér stuðning við innihaldið, sem endurspeglar eingöngu skoðanir höfundanna, og framkvæmdastjórnin ber enga ábyrgð á notkun þeirra upplýsinga sem koma hér fram.

Þær skoðanir sem einstaklingar greina frá í skjalinu eru ekki endilega í samræmi við opinberar skoðanir miðstöðvarinnar, aðildarríkja hennar eða framkvæmdastjórnar ESB. Framkvæmdastjórnin ber ekki ábyrgð á því hvernig upplýsingar þessa skjals eru notaðar.

Ritstjórar: Victoria Soriano og Mary Kyriazopoulou, starfsmenn miðstöðvarinnar

Útdráttur úr skjalinu er eingöngu leyfður ef skýrlega er vísað til heimildarinnar. Vísa skal til skjalsins á eftirfarandi hátt: Evrópumiðstöð um nám án aðgreiningar og sérþarfir, 2016. *Tökum til aðgerða í námi án aðgreiningar: Umhugsunarefni og tillögur fulltrúa*. Odense, Danmörk: Evrópumiðstöð um nám án aðgreiningar og sérþarfir

Til að bæta aðgengi að skýrslunni er hún tiltæk á 23 tungumálum og á rafrænu sniði á vefsvæði stofnunarinnar: www.european-agency.org

ISBN: 978-87-7110-605-3 (Rafræn útgáfa)

ISBN: 978-87-7110-582-7 (Prentuð útgáfa)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2016

Aðalskrifstofa
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Sími: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Skrifstofa í Brussel
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Sími: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

EFNISYFIRLIT

AÐFARARORÐ	5
INNGANGUR	6
UMHUGSUNAREFNI OG TILLÖGUR UNGU FULLTRÚANNA	8
Lykilskilaboð og ráðleggingar.....	9
1. <i>Allt um okkur, með okkur</i>	9
2. <i>Skólar án hindrana</i>	10
3. <i>Að brjóta upp staðalímyndir</i>	13
4. <i>Fjölbreytileiki er eins og stærðfræðidæmi og samþætting er samnefningarinn sem lætur dæmið ganga upp</i>	16
5. <i>Að verða fullgildir samfélagsþegnar</i>	19
LOKAATHUGASEMDIR	21

Skýringarmynd 1. Fánar aðildarríkja miðstöðvarinnar

AÐFARARORÐ

Aðildarríki Evrópumíðstöðvar um nám án aðgreiningar og sérþarfir (Miðstöðin) samþykktu að halda evrópskt fyrirspurnarþing árið 2015.

Þetta var fjórða ráðstefnan á vegum miðstöðvarinnar. Tvö af þremur fyrri fyrirspurnarþingum voru haldin á Evrópuþinginu í Brussel (2003 og 2011) en það þriðja á portúgalska þinginu í samvinnu við portúgalska menntamálaráðuneytið og portúgalska formennsku ráðs Evrópusambandsins (2007).

Ráðstefnan sem haldin var árið 2015 var skipulögð í náinni samvinnu við lúxemborgsku formennskuna í ráði Evrópusambandsins og mennta- og menningarmálaráðuneytið í Lúxemborg.

Sjötíu og tveimur þátttakendum, sem sumir höfðu sérþarfir og/eða áttu við fötlun að stríða, var boðið að íhuga og ræða þær leiðir sem menntastofnanir þeirra nýta sér til að bjóða nemendum upp á nám án aðgreiningar. Niðurstöður umræðanna leiddu til góðra tillaga um aðgerðir sem varða nám án aðgreiningar.

250 gestir og hagsmunaaðilar frá 28 aðildarríkjum miðstöðvarinnar voru viðstaddir sem og stefnumótendur og fulltrúar evrópskra og alþjóðlegra stofnana.

Miðstöðin byggði þessa skýrslu á grunnatriðum umræðna þátttakendanna og niðurstöðunum sem kynntar voru á allsherjarfundinum.

Það var miðstöðinni mikill heiður og ánægja að skipuleggja ráðstefnuna. Við viljum sérstaklega þakka fulltrúunum 72 fyrir þátttökuna, sem og fjölskyldum þeirra, kennurum og stuðningsfulltrúum, menntamálaráðherrum, fulltrúum evrópsku og alþjóðlegu stofnananna og að lokum viljum við þakka lúxemborgska mennta- og menningarmálaráðuneytinu fyrir hlutdeild sína og viðleitni. Án þessara aðila hefðum við ekki getað skipulagt þennan mikilvæga viðburð.

Per Ch Gunnvall

Formaður

Cor J.W. Meijer

Framkvæmdastjóri

INNGANGUR

Þann 16. október 2015 hósti lúxemborgska formennskan í ráði Evrópusambandsins fjórða fyrirspurnarþing miðstöðvarinnar sem bar heitið „Nám án aðgreiningar – Tökum til aðgerða!“. Sjötíu og tveir þátttakendur frá Evrópulöndunum, sem sumir höfðu sérþarfir og/eða áttu við fötlun að stríða, fengu tækifæri til að ræða hvernig skólar þeirra og menntastofnanir tryggja þeim nám án aðgreiningar.

Í opnunarræðu sinni, vísaði Claude Meisch, mennta- og menningarmálaráðherra Lúxemborgar, til útgáfu Lúxemborgar-stofnskráarinnar frá árinu 1996, sem gerð var vegna evrópskrar samvinnu á sviði samþættingar í skólum. Hann tjáði ánægju sína yfir því að nánast 20 árum eftir stofnskrána, vinnur Lúxemborg að samræmingu *Ráðlegginga Lúxemborgar* sem gerðar voru eftir fyrirspurnarþingið sem haldið var árið 2015, sem hann kynnti svo fyrir starfsbræðrum sínum í ráði menntamálaráðherra þann 23. nóvember 2015. Claude Meisch hvatti ungu þátttakendurna til að tjá sig óheft og greina frá þeim samþættingarráðstöfunum sem þeim er boðið upp á í skólum sínum og því sem betur mætti fara. Hann skýrði einnig í stórum dráttum frá þeirri þróun og þeim uppbótum sem gerðar eru á aðlögun í menntunarkerfi Lúxemborgar.

Marianne Vouel, framkvæmdastjóri sérmenntunardeildar í Mennta- og menningarmálaráðuneyti Lúxemborgar, tók skýrlega fram í kynningu sinni að starfsfólk á sviði menntunar og stefnumótendur hafa sömu áhyggjuefni og nemendurnir sjálfir og reyna allt hvað þeir geta til að bæta gæði menntunar. Leggja ætti áherslu á nemendur sem hafa flóknari þarfir þar sem þeir eiga það einnig skilið að tekið sé tillit til þeirra. Hún ítrekaði að enginn er eins og að þarfir nemenda séu breytilegar. Ein megináskorun menntakerfisins er að fólk sé meðvitað um fjölbreytni og geti brugðist við henni.

(Allur texti kynninga lúxemborgsku fulltrúanna er tiltækur á vefsvæði fyrirspurnarþingsins: <https://www.european-agency.org/events/takeaction>.)

Markmið atburðarins var að efla nemendur og tryggja þátttöku þeirra í mótun menntunarstefnu. Hugmyndin að baki fyrirspurnarþinginu var að fá 15–16 ára nemendur frá 28 aðildarríkjum miðstöðvarinnar til að greina frá því hvað gert sé í skólum þeirra í ljósi náms án aðgreiningar og aðstoða við að auðkenna þær framfarir sem hafa átt sér stað í námi án aðgreiningar frá því að fyrsta þingið var haldið árið 2003.

Þetta fyrirspurnarþing var framhald af þremur fyrri þingum á vegum miðstöðvarinnar sem haldin voru í Brussel (2003 og 2011; <https://www.european-agency.org/events/young-views-on-inclusive-education-european-hearing-2011-brussels>) og í Lissabon (2007; <https://www.european-agency.org/events/young-views-on-inclusive-education-lisbon-2007>).

[voices-meeting-diversity-in-education](#)). Þátttakendur fyrirspurnarþinganna þriggja voru yfir 240 og voru á framhaldsskóla- eða háskólastigi eða í starfsnámi.

Til að undirbúa fyrirspurnarþingið fengu 72 ungir þátttakendur skjal með meginniðurstöðum fyrri ráðstefnanna þriggja og nokkrar spurningar sem þeir áttu að brjóta heilann um og ræða í skólum sínum.

Þær spurningar sem voru til umfjöllunar vörðuðu þær leiðir sem skólarnir nota til að styðja þá í námi sínu, dæmi um hvernig kennarar og bekkjarfélagar taka tillit til þarfa þeirra, skipulagningu bekkjarins og tillögur um hvernig hægt sé ryðja úr vegi þeim hindrunum sem koma í veg fyrir samþættingu.

Á fyrirspurnarþinginu var þátttakendunum skipt niður í sex vinnuhópa og þeir fengu tækifæri til að ræða þessa lykilþætti og spurningar, deila eigin upplifun og koma skilaboðum skólafélaga sinna áleiðis.

Helstu niðurstöður hópumræðnanna voru kynntar á allsherjarfundinum sem mikilvægur boðskapur og voru notaðar til að leggja grunninn að *Ráðleggingum Lúxemborgar*.

Skýringarmynd 2. Þátttakendur og aðrir fulltrúar á evrópska fyrirspurnarþinginu

UMHUGSUNAREFNI OG TILLÖGUR UNGU FULLTRÚANNA

Niðurstöður fyrirspurnarþingdind sem var haldið árið 2015 voru í samræmi við fyrri fyrirspurnarþingin þrjú sem haldin voru á vegum miðstöðvarinnar árin 2003, 2007 og 2011 og byggjast á þeim. Samkvæmt niðurstöðum fyrri fyrirspurnarþinga höfðu framfarir orðið á námi án aðgreiningar í Evrópulöndunum.

Miðstöðin þróaði þekkingargrunn sem byggist á ályktunum sem fengust frá umræðum þeirra nemenda sem höfðu tekið þátt í fyrri fyrirspurnarþingunum þremur. Þetta leiddi einnig til ákveðinna reglna sem hafa þarf í huga við innleiðingu náms án aðgreiningar. Í þessu felst:

- **Reglur sem hafa skal að leiðarljósi varðandi rétt sem tengist:**

- *Virðingu*: rétti hvers og eins á virðingu, að viðkomandi geti tekið þátt í ákvarðanatöku sem hann/hana varðar og ekki verða fyrir mismunun.
- *Gæði og jafnræði í menntun*: rétti til að fá góða menntun, jafngild tækifæri til menntunar og að hver og einn fái viðeigandi stuðning til að geta fengið fullan aðgang að námsviðburðum og skóla með vinahópi sínum og geta tekið þátt.
- *Samfélagi og atvinnu*: rétti til að vera sjálfstæð(ur), stofna fjölskyldu, fá hentugt húsnæði, fara í frekara nám (háskóla), fá vinnu og ekki vera aðgreind(ur) frá ófötlðu fólki í daglegu lífi.

- **Meginávinningur náms án aðgreiningar:**

- Þú verður samfélagslega hæfari, lærir að umgangast vini þína, verður sterkari og sjálfstæðari með því að berjast gegn aðgreiningu og staðalímyndum, lærir hvernig þú getur komist af í samfélaginu og ert betur undirbúin(n) til að finna atvinnu síðar meir. Þetta er fyrsta skrefið í því að verða fullgildur samfélagsþegn. Nám án aðgreiningar er uppbyggjandi fyrir alla því það lýkur upp luktum dyrum og gerir fjölbreytni jákvæða.

Á fyrirspurnarþinginu sem haldið var árið 2015 greindu þátttakendur frá ánægju sinni með þá menntun sem þeir hlutu. Ungu fólkið gerði einnig grein fyrir því sem bjátar á í náminu og gerði tillögur til að bæta þá þætti. Námsskilyrðin sem unga fólkið greindi frá, sem og tillögur þess, voru tekin saman til að leggja grunninn að *Ráðleggingum Lúxemborgar*. Markmið ráðlegginganna er að styðja innleiðingu náms án aðgreiningar, sem er besti kosturinn þar sem nauðsynleg skilyrði eru fyrir hendi. Ráðleggingarnar byggjast á fimm mikilvægum skilaboðum sem unga fólkið greindi frá í umræðum sínum og ályktunum.

Lykilskilaboð og ráðleggingar

1. Allt um okkur, með okkur

Fyrstu skilaboðin – *Allt um okkur, með okkur* – eru um beina þátttöku nemendanna í ákvarðanatöku sem þá varðar:

- Taka skal tillit til þess sem unga fólkið og fjölskyldur þeirra hafa að segja og hafa það til hliðsjónar við ákvarðanatöku sem snertir það beint eða óbeint.
- Spyrja skal unga fólkið um þarfir þess.
- Æskulýðsfélög ættu ávallt að taka þátt.

Unga fólkið greindi skýrlega frá því að það sjálf og fjölskyldur þess þyrftu að fá að taka þátt í ákvarðanatöku og að fá tækifæri til að tjá sig áður en ákvarðanirnar eru teknar til að hægt sé að taka tillit til þarfa þess og tilmæla. Á sama hátt greindi það frá þeim ávinningi sem regluleg þátttaka æskulýðsfélaga og félaga fyrir fatlað fólk skilar. Unga fólkið lítur á þessar stofnanir sem meginstuðning þess. Nemendaráð skólans gegna ekki sama hlutverki. Þátttaka unga fólksins í þessum ráðum er talin vera mikilvæg til að það taki fullan þátt í skólalífinu og það er hvatt til þátttöku.

Dæmi fulltrúa

Hlutverk nemenda og fjölskylda:

Þegar nýjar reglur eru samdar er nauðsynlegt að fá ungt fólk (sem þarf á sérkennslu að halda) til að taka þátt í stefnumótun á öllum stigum, hvort sem um er að ræða á ákvarðanastigi ríkisstjórnar eða í daglegu lífi. Taka skal þarfir hvers og eins til greina (Amund og Helene, Noregur).

Afar mikilvægt er að foreldrar taki þátt í ákvörðunum sem varða börn þeirra (Jack, Bretland – Norður-Írland; Kristina, Slóvakía).

Nemendaráð:

Mér finnst ég vera hluti af bekknum. Ég er meðlimur í nemendaráði og var kosin af bekkjarfélögum mínum. Ég hef stuðningskennara mér til aðstoðar (Andrea, Malta).

Nemendaráð skólans leggur áherslu á samvinnu við nemendur með sérþarfir. Börn sem eru í nemendaráði eru sérlega virk í skólalífinu (Agné og Kornelijus, Litháen).

Mér líkar við nemendaráðið því ég get gefið álit mitt á áætlunum (Blake, Írland).

Saul var kosinn formaður ráðsins (háttsett staða í nemendaráði) af krökkunum í skólanum (Alexander og Saul, Bretland – England).

Þáttaka stofnana:

Það er stofnun í mínu landi. Stofnunin leysir ákveðinn hluta vandamálanna. Textun er mjög mikilvæg fyrir fólk með heyrnarskerðingu. Samtökin sjá um að texta kvikmyndir (Javier, Spánn).

Í mínu landi er mjög góð stofnun. Í henni eru til dæmis bekkir með fötluðum nemendum sem geta ekki verið í hefðbundnum bekkjum. Og þeir fá sérkennslu í stofnuninni. Við höfum líka aðra stofnun sem er kölluð „blindraheimili“ sem gerir daglegt líf blindra betra (Céline og Florence, Lúxemborg).

Í mínu landi er til stofnun fyrir fólk sem er sjónskert eða er blint. Þessi stofnun gerir mér kleift að lesa það sem stendur á tölvunni minni. Ég les upplýsingar í gegnum iPad eða tölvuna mína (Lorenzo og Matteo, Ítalía).

Í mínu landi eru sérstakar stofnanir sem hjálpa fötluðum börnum. Þær hjálpa til við að leysa úr vandamálum og vinna náið með Menntamálaráðuneytinu (Georgia og Minas, Kýpur; Stefanos og Georgios, Grikkland).

Í mínu landi er til félag fyrir lesblinda. Það er með sérstakt vefsvæði til að gefa fólki upplýsingar um kosti og galla lesblindu (Erazem og Primož, Slóvenía).

Ég held að við ættum að fá stjórnálamenn í lið með okkur og styðja þessar stofnanir eins vel og hægt er. Þær spila mikilvægan þátt í lífi okkar. Þær aðstoða okkur við að vernda þann rétt sem við höfum. Þær aðstoða okkur við að auka vitund samfélagsins (Adrià, umræðustjóri, Spánn).

2. Skólar án hindrana

Önnur skilaboðin – *Skólar án hindrana* – tengjast því að fjarlægja allar líkamlegar og tæknilegar hindranir:

- Þó svo að margar hindranir hafi þegar verið fjarlægðar í skólum er nauðsynlegt að ekkert standi í vegi fyrir því að nemendur komist líkamlega að menntastofnunum, að þær séu auðveldlega aðgengilegar og að nemendur geti komist leiða sinna innan þeirra.
- Við endurbyggingu eða endurnýjun skólabygginga er nauðsynlegt að virða reglur um aðgengileika, svo sem að sjá fyrir fjölnota og/eða kyrrlátum svæðum innan skóla og auka tiltækileika sveigjanlegs kennslubúnaðar.

- Hentug tækniástoð og kennsluefni skulu vera til staðar og vera í samræmi við þarfir hvers og eins.

Unga fólkið ræddi um fjögur mál. Í fyrsta lagi getur verið mikil áskorun að koma sér áleiðis á menntastofnanir. Almenningsamgöngur eru besta kosturinn en það þarf að aðlaga þær. Sérstakar samgöngur koma til greina ef ekkert annað er fyrir hendi. Samkvæmt unga fólkinu getur skortur á hentugum samgöngum verið einn af þeim þáttum sem hindra nemendur í að komast í skólann sinn.

Í öðru lagi sagði unga fólkið að aðgangur að skólum væri betri en áður. Það greindi frá ánægju sinni með að skólar hefðu aðlagað sig og að aðgangur að þeim væri betri, bæði formlega séð – með uppsetningu skábrauta, lyfta og aðlögun salerna, og sálrænt séð – þar sem skólar og (þá helst) bekkjarfélagar eru tilbúnir til að aðstoða ef erfiðleikar koma upp (ef lyfta bilar til dæmis). Sumar uppbætur eru nauðsynlegar til að auðvelda aðgang að neyðarútgangi, að sölum eins og íþróttasal og mótuneyti, eða aðgang að lyftum þegar þörf er á lykli til að opna þær. Mikilvægt er að tryggja öryggi allra nemenda.

Í þriðja lagi eiga nemendur auðveldara með að komast leiða sinna innan skólans. Unga fólkið greindi frá því að breiðir gangar og blindraletur séu til staðar þar sem til þarf. Kyrrlátir staðir og fjölnota svæði innan skóla eru sögð auðvelda öllum nemendum fyrir og þau ættu að vera oftast til staðar. Fulltrúar greindu frá því að kennslustundir ættu að eiga sér stað í bekkjarstofum sem allir nemendur geti fengið aðgang að.

Að lokum er aðlöguð tækniástoð og búnaður oftast til staðar og eru partur af skilyrðum fyrir samþættingu.

Ungir nemendur ítrekuðu að þar sem ekki eru til lausnir sem hægt er að nota í öllum tilfellum er afar mikilvægt að spyrja um einstaklingsþarfir og virða þær. Skólar verða að vera sveigjanlegir og þurfa að geta fundið upp hvernig hægt sé að nota úrlausnir. Aðstoða í skólum ætti að mæta þörfum allra nemenda.

Dæmi fulltrúa

Aðgengi á leiðinni í skólann:

Skólarútur verða að vera aðgengilegar. Allir nemendur eiga að geta tekið þátt í öllum athöfnum, eins og íþróttum til dæmis (Blake, Írland).

Samgöngur eru aðlagaðar fyrir nemendur sem eiga við fötlun að stríða en blindir nemendur nota almenningsamgöngur eins og allir aðrir nemendur (Reinis og Georgs, Lettland; Lillý, Ísland; Elisabeth, Eistland).

Við getum einnig tekið leigubíl en fjárhagslegur styrkur er takmarkaður og við

getum aðeins tekið leigubíl í nokkur skipti (Elisabeth, Eistland).

Aðgengi í skóla:

Skólinn er aðgengilegur fyrir nemendur sem eiga við líkamlega fötlun að stríða og notendur hjólastóla, t.d. skábrautir, lyftur, aðgengileg salerni o.s.frv. (Matteo, Ítalía; Georgios, Grikkland; Lillý og Hrefna, Ísland; Rolf og Casper, Danmörk; Dénes og Borbála, Ungverjaland; Tom og Paul, Þýskaland; Miguel Ângelo, Portúgal; Kristina og Tova, Svíþjóð).

Það eru lyftur í skólanum okkar en líka margir stigar. Það eru fjórar hæðir og þú þarft að hafa lykilinn að lyftunni sem flækir málin mjög mikið. Skólinn lofaði að bæta úr þessu (Eelis, Finnland).

Nauðsynlegt er að tillit sé tekið til líkamlegra hindrana þegar áætlanir um endurnýjun skóla eru gerðar. Nauðsynlegt er að gert sé ráð fyrir nægilegu fjármagni í fjárhagsáætlun (Robert, Bretland – Norður-Írland).

Skólinn minn reynir að finna fjárstyrk til að fjarlægja síðustu hindranirnar en það er mjög erfitt (Natalia og Marcin, Pólland).

Aðstaðan í skólanum mínum er mjög góð því hann var endurbyggður fyrir tveimur árum. Það eru enn mikil læti í hinum nemendunum og það gæti talist líkamleg hindrun í mínu tilfalli (David, Portúgal).

Það er lyfta en þú getur ekki komist upp að byggingunni ef þú ert í hjólastól (Jakob, Austurríki).

Það er lyfta en það er erfitt að opna lyftudyrnar (Paul, Þýskaland).

Í skólanum mínum eru ljós á göngunum sem blikka þegar þú átt að fara í tíma. Það eru skábrautir og handrið fyrir þá sem eiga við hreyfivandamál að stríða eða eru í hjólastól. Kennararnir eru búnir að læra hvernig þeir eiga að vinna með fólki með námserfiðleika. Við erum einnig í talþjálfun til að við getum lært á sama hátt og bekkjarfélagar okkar (Javier, Spánn).

Stuðningsfulltrúi hjálpar mér í bekkjarstofunni. Lyftan var aðlöguð því að tveir nemendur skólans eru í hjólastól. Það getur verið áhættusamt ef eldsvoði brýst út í skólanum. Einu sinni fór brunaviðvörðunarkerfið í gang og til að komast niður stigann báru nokkrir skólafélagar mig. Ég var virkilega hræddur (Lucas, Belgía – flæmskumælandi Belgía).

Aðgengi í skólastofu:

Skólinn notar blindraletur fyrir blinda nemendur. Námsefnið er tiltækt á blindralettri (Tova, Svíþjóð; Reinis og Georgs, Lettland; Emili og Elisabeth, Eistland).

Ég er heyrnarskert. Ég nota heyrnartæki sem ég get tengt til að heyra betur. Kennararnir vilja læra um ýmsar tegundir fötlunar til að hjálpa okkur að sigrast á vandamálunum (Lucía, Spánn).

Pungar skólatöskur sem eru fullar af bókum geta valdið líkamlegu álagi. Rafbækur, fartölvur og spjaldtölvur eru málið (Dénes, Ungverjaland).

Skýringarmynd 3. Fulltrúarnir (Jack Love, Bretland – Norður-Írland; Blake O’Gorman, Írland; Nakita Hallissey, Írland; og Robert Gault, Bretland – Norður-Írland) tjá skoðanir sínar

3. Að brjóta upp staðalímyndir

Þriðju skilaboðin – *Að brjóta upp staðalímyndir* – eru um hugtakið „eðlileiki“. Ef við samþykkjum að enginn er eins, hver er þá „eðlilegur“?

- Undirstaða gagnkvæmrar virðingar og umburðarlyndis er að veita kennurum, starfsfólki skóla, börnum, unglíngum og fjölskyldum þeirra stuðningsþjónustu með áreiðanlegum upplýsingum um mismunandi þarfir nemenda.
- Nauðsynlegt er að líta fjölbreytni jákvæðum augum. Sameiginlegt gildi skal vera „að líta á fötlun sem eðlilega“.
- Enginn er eins og það þarf að taka öllum eins og þeir eru. Virðing byggist á því að við skiljum hvert annað.
- Námsgeirinn þarf að vera meðvitaðri um og bera meiri virðingu fyrir fólki sem á við fötlun að stríða.

Nauðsynlegt er að góðar upplýsingar séu gefnar, gegn mismunun og einelti til dæmis, til að tryggja að fólk samþykki þennan mikilvæga þátt. Nauðsynlegt er að kennarar, starfsfólk skóla (þ.m.t. skólastjórn), bekkjarfélagar, fjölskyldur og öll þjónusta sem veitt er í skólum fái viðeigandi upplýsingar til að hægt sé að breyta viðhorfum.

Besti árangurinn er gagnkvæm virðing og umburðarlyndi. Fjölbreytni er ekki áskorun, hún er jákvæð og eðlileg; fötlun er ekki óeðlileg; umburðarlyndi byggist á gagnkvæmum skilningi. Unglíngarnir lögðu áherslu á að viðhorf þurfi að breytast til að þeir séu metnir fyrir það sem þeir GETA gert en ekki fyrir fötlun sína.

Dæmi fulltrúa

Hvatning til vitundar:

Þjálfun gegn mismunun og einelti myndi hjálpa til. Fólk ætti að meta okkur fyrir það sem við gerum en ekki fyrir útlit okkar (Lucie, Tékkland).

Nemendur vita ekki hvernig þeir eiga að umgangast fatlað fólk. Ég finn fyrir áreitni og verð leiður þegar mér finnst gónað á mig (Johannes, Þýskaland).

Það er auðvelt að vera á móti fólki sem þú skilur ekki. Þú ættir að lýsa hvernig það er að vera blindur svo fólk fái tækifæri til að skilja þig (Emelie, Svíþjóð).

Meiri virðing og betri skilningur frá kennurum eru nauðsynlegir þættir. Nemendum með sérþarfir ætti ekki að finnast þeir vera útundan. Öllum börnum verður að finnast þau vera hluti af hópnum (Jack, Bretland – Norður-Írland).

Sumum kennurum finnst við ekki vera eins mikilvæg og hinir nemendurnir af því að við erum heyrnarskert eða eigum við fötlun að stríða. Þeir þyrftu á frekari menntun að halda. Fólk ætti að vera meðvitað um að við erum eins og allir hinir (Céline, Florence og Lara, Lúxemborg).

Mér finnst að samfélagið þurfi að taka öllum eins og þeir eru. Ekki bara með tilliti til fötlunarinnar, heldur einnig með tilliti til kynsins, kynþáttarins, áhugamálanna. Ég held að við berum góða virðingu fyrir hverju öðru. En það er samt margt sem við eigum eftir að gera. Umburðarlyndi er besta leiðin til að berjast gegn mismunun. Við þurfum að gera fólk meðvitað um það sem skilur okkur í sundur (Adrià, umræðustjóri, Spánn).

Skipuleggja herferðir gegn einelti. Reyna að hafa samskipti við og viðhalda tengslum við nemendur með sérþarfir; bjóða þeim að taka þátt í viðburðum og starfsemi (Agné og Kornelijus, Litháen).

Við þurfum að gera skólafélaga meðvitaða um fatlaða nemendur; þeir vita ekki hvað þeir eiga að segja og eru hræddir um að móðga þá sem eiga við fötlun að stríða. Kennarar þurfa að fá betri þjálfun og skólar þurfa að fá betri stuðning frá yfirvöldum (Elisabeth, Eistland).

Samskipti eru lykillinn. Samskipti um það sem gengur upp. Að deila reynslunni. Sérstök ráð til að nemendur geti tekið fullan þátt í skólalífinu. Aðstoð frá bekkjarfélögum, sjálfboðaliðar í bekkjum. Kennararnir ættu að hlusta á nemendurna og vera jafningjar þeirra (Derrick og Mark, Bretland – Skotland; Saul og Alexander, Bretland – England).

Jákvæð upplifun:

Stundum eru haldnar kennslustundir í umburðarlyndi. Skólinn minn leggur áherslu á komið sé fram við alla eins (Natalia, Pólland).

Bekkjafélagar mínir grínast með blinduna og það hjálpar til við að láta fólk slaka á. Hvers vegna á einelti sér stað? Skólafélagar mínir gera það ekki viljandi og ég þarf að læra að taka því ekki alvarlega (Tova, Svíþjóð).

Afstaða kennarans hjálpar mikið til (Isaac, Malta).

Í byrjun skildi ég ekki fólk sem á við fötlun að stríða. En þessi ráðstefna hjálpaði mér að skilja hvernig fötluðu fólk líður og hvaða erfiðleika það á við að stríða (Lara, Lúxemborg).

Ekkert einelti; það er góður skóli (Pinja, Finnland).

Við erum með verkefni í gangi þar sem allir nemendurnir hafa bundið fyrir augun til að skilja betur hvernig blindum nemendum líður. Við prófuðum líka að nota blindrastafi til að allir nemendurnir gætu upplifað fötlun hinna

nemendanna (Emili, Eistland; Eelis, Finnland; Reinis, Lettland).

Frá því að við erum börn er okkur kennt að fólk hefur ekki sama bakgrunninn. Þess vegna hugsum við ekki út í það sem greinir okkur að í bekknum (Lilly, Ísland).

4. Fjölbreytileiki er eins og stærðfræðidæmi og samþætting er samnefnarinn sem lætur dæmið ganga upp

Fjórðu skilaboðin voru fengin frá slagorði sem sumir unglingar nota – *Fjölbreytni er stærðfræðidæmi og samþætting er samnefnarinn sem lætur dæmið ganga upp:*

- Nauðsynlegt er að allir einbeiti sér að því sem *hægt* er að gera, ekki að því sem ekki er hægt að gera.
- Grunnskilyrði gæðamenntunar fyrir alla er að nám sé fullkomlega aðgengilegt og virði þarfir allra nemenda.
- Afar mikilvægt er að kennarar og aðrir fagaðilar vinni saman, en einnig að góð tækifæri til þjálfunar séu veitt.
- Nauðsynlegt er að kennarar og bekkjarfélagar veiti viðeigandi mannlega og/eða tæknilega aðstoð.

Unga fólkið ítrekaði hversu jákvæð áhrif ráðstafanir í námi eins og einstaklingsbundnar námsáætlanir, aðlagaðar áætlanir, notkun tækniástoðar, aðstoð frá stuðningskennurum eða aðstoðarmönnum, hópvinna í litlum hópum og sveigjanleiki í skipulagningu prófa (til dæmis með því að veita viðbótartíma í skriflegum og munnlegum prófum o.s.frv.) hefðu á námið. Það lagði áherslu á að viðbótartími í prófum dregur úr prófstreitu.

Það sem unga fólkið fór helst fram á var að kennarar og annað starfsfólk einbeiti sér að því sem hægt er að gera, frekar en að því sem er ekki hægt að gera og aðstoði það og styðji. Að veita þörfum allra nemenda athygli felur í sér að ýta undir sterkar hliðar þeirra og getu, en ekki að einbeita sér að veikleikum þeirra. Þátttakendur minntust einnig á að þeir höfðu lært að þeir hefðu rétt á að fá hjálp ef þeir þyrftu á henni að halda. Grunnskilyrði gæðamenntunar fyrir alla er að nám sé fullkomlega aðgengilegt. Unga fólkið var meðvitað um að kennarar þeirra og bekkjarfélagar eiga mjög stóran þátt í að aðstoða það. Kennarar og bekkjarfélagar þurfa að fá nánari upplýsingar og þjálfun á mismunandi stigum eftir því hlutverki sem þeir spila. Þetta mun leiða til betri stuðnings og skilnings á námsþörfum.

Unga fólkið lagði einnig áherslu á betri samvinnu meðal kennara, ekki aðeins til að veita þá aðstoð sem til þarf, heldur einnig til að tryggja að breytingar á námsstigum gangi betur fyrir sig út allt námsferlið.

Dæmi fulltrúa

Tillögur fyrir kennara:

Kennarar verða að leggja áherslu á sterku hliðarnar mínar en ekki veikleikana mína (Michaela, Tékkland).

Kennarar reyna að skýra hlutina út á greinargóðan hátt og hjálpa þegar þess er þörf, leyfa okkur að læra í þörum eða í hópum (Jakob og Til, Austurríki; Kristina, Svíþjóð).

Persónuleg upplifun:

Mér fannst skólinn minn vilja taka við mér, en aðrir skólar vildu það ekki. Aðstoðarkennarinn hjálpaði mér mjög mikið (João, umræðustjóri, Portúgal).

Nemendur hafa bæði upplifað kennara og bekkjarfélaga á jákvæðan og neikvæðan hátt. Þeir geta einangrað þig eða stutt þig. Það hefur neikvæð áhrif á námið ef mér finnst þeir hafa „áhuga á mér“ (Robert, Bretland – Norður-Írland).

Það er erfitt að segja frá því sem ég þarf, en ég verð að læra að biðja um hlutina til að fá þá (Johannes, Þýskaland).

Allir kennararnir og bekkjarfélagarnir aðstoða mig og styðja og þess vegna finnst mér gaman að fara í skólann (Borbála, Ungverjaland; Miguel Ângelo, Portúgal).

Ég verð að segja að við skemmtum okkur mjög vel í skólanum, bæði með skólafélögunum og kennurum (Georgia, Kýpur).

Skólinn hugsar mjög vel um mig og öll aðstaða er mjög góð (Primož, Slóvenía).

Ráðstafanir til stuðnings:

Við höfum stuðningskennara (Jakob, Austurríki; Michaela, Tékkland; Tom, Þýskaland; Kristina, Svíþjóð; Matteo, Ítalía; Dénes, Ungverjaland).

Kennarar biðja og leyfa nemendum að fá meiri tíma ef þeir biðja um það. Það er sérstakur salur til að fara í hlé og slappa af (Nakita, Írland; Andrea og Isaac, Malta).

Kennarar nota ýmsar tegundir námsefnis eftir þörfum nemendanna. Þeir gefa okkur meiri tíma ef við þurfum (Dénes, Ungverjaland; Maros, Slóvakía).

Ég er með stuðningsfulltrúa í bekknum sem hjálpar mér að skilja æfingarnar og skýrir þær út fyrir mér (Mathilde og Thelma, Frakkland; Jade og Lucas, Belgía – flæmskumælandi Belgía).

Munnleg próferu haldin í stað skriflegra prófa (Jade og Lucas, Belgía – flæmskumælandi Belgía).

Í skólanum er sérstakur prentari fyrir blindraletur þannig að öll próferu prentuð með blindralettri (Georgs, Lettland).

Það er hægt að skipta stofunni upp til að skapa kyrrlát rými (Casper, Danmörk).

Það eru 25–30 nemendur í bekknum sem er aðeins of mikið fyrir mig. Stundum missir túlkurinn af einhverju en vinur minn segir mér frá því sem er að gerast (Eelis, Finnland).

Hvatning til vitundar:

Ég held að fötlun sé stundum svolítið vanrækt. Við tölum um fötlun án þess að vita hvaða þjáning liggur að baki þessa orðs. Við þurfum að setja okkur í spor fatlaðra. Fólk ætti að gera sér grein fyrir hlutunum og hjálpa fötluðum við að gera líf sitt betra (Lorenzo, Ítalía).

Það sem ég vil að ófatlað fólk viti er að þegar það gerir sér grein fyrir að einhver þjáist af fötlun í umhverfi þess þá vill það hugsa um þann einstakling eins og ef um væri að ræða bróður þess eða systur (Matteo, Ítalía).

Betri skilningur dregur úr einelti. Samkennd kemur í veg fyrir einelti (Lillý, Ísland; Elisabeth, Eistland).

Við ættum ekki að alhæfa neitt: ef ég bið um eitthvað sem ég þarf á að halda, þá þýðir það ekki að allir blindir þurfi líka á því að halda (Tova, Svíþjóð).

Skýringarmynd 4. Viðtal við Darnell With frá Hollandi

5. Að verða fullgildir samfélagsþegnar

Fimmtu skilaboðin – *Að verða fullgildir samfélagsþegnar* – tengjast þeim þætti sem nám án aðgreiningar á í því að vera fullgildur samfélagsþegn:

- Nauðsynlegt er að nemendur séu í almennum skólum til að taka fullan þátt í samfélaginu.
- Markmiðið er að allir finni sinn stað í samfélaginu.

Unga fólkíð sagði að allir nemendur þurfa að læra saman til að geta búið saman. Það taldi þetta vera fyrsta skrefið í átt að félagslegri þátttöku. Þeim mun yngri sem nemendur eru þegar þeir eru saman, þeim mun betur læra þeir gagnkvæmt umburðarlyndi og virðingu fyrir því sem skilur okkur að. Þeir læra snemma að hafa samskipti, að hlusta á og deila upplifun sinni og læra að leggja áherslu á sterku hliðarnar í stað þess að einbeita sér að veikleikum. Þeir læra í skólanum að aðrir meta þá fyrir það sem þeir geta gert en ekki fyrir fötlunina eða útlit þeirra. Þetta ýtir ekki einungis undir þátttöku þeirra í námsáætlunum, heldur einnig í öllum tómstundum sínum. Unga fólkíð gaf til kynna að það að læra saman í skólanum gæfi þeim færi á að öðlast sess og verða þátttakendur í samfélaginu.

Dæmi fulltrúa

Það er afar mikilvægt fyrir okkur að ganga í almenna skóla til að verða gildir samfélagsþegnar (Andrea og Isaac, Malta; Nathan og Loïse, Sviss; Mathilde og Thelma, Frakkland; Adriana og Mandy, Belgía – frönskumælandi Belgía; Darnell og Vincent, Holland; Jade og Lucas, Belgía – flæmskumælandi Belgía).

Allir ættu að fá tækifæri til að taka þátt í bekkjarlífinu og kennarar ættu að hjálpa til við að gera þetta mögulegt til að auðvelda hlutina fyrir okkur þegar við förum á vinnumarkaðinn (Amund og Helene, Noregur).

Ég held að við þurfum að læra saman. Því við erum líka saman í samfélaginu. Ef við erum saman í námi þá vitum við hvernig við getum búið saman. Þetta þurfum við að kunna í lífinu. Það er þessum þáttum að þakka að við lærum að vera sjálfstæð. Hugmyndin er að allir finni sinn stað í samfélaginu (Adrià, umræðustjóri, Spánn).

Allir þurfa að eiga samskipti og taka þátt og deila upplifun sinni með öðrum (Paul, Þýskaland).

LOKAATHUGASEMDIR

Niðurstöður fyrirspurnarþingsins og *Ráðleggingar Lúxemborgar* eru í samræmi við og bæta upp viðeigandi evrópsk og alþjóðleg skjöl á sviði sérkennslu og náms án aðgreiningar.

Í skilaboðunum fimm er að finna lýsingu unga fólksins á námi sínu og tillögur þess til uppþóta. Í skilaboðunum er lýsing á ákveðnum hugtökum – sem gerð er á mjög markvissan og verkrænan hátt – sem komið hafa fram í rannsóknum á námi án aðgreiningar. Ungu fólkið ítrekaði að nám án aðgreiningar heyrir undir mannréttindi og þungamiðja umræðna þeirra var um mikilvæg hugtök eins og eðlileika, umburðarlyndi, virðingu og borgararéttindi. Það greindi einnig frá því hvað algildi þýðir í þeirra huga og á hvaða hátt stuðningur/aðstoð frá skólafélögum, samvinna í námi og einstaklingsbundnar námsáætlanir hafi jákvæð áhrif á nám þess.

Ungu nemendurnir tóku einnig skýrlega fram að það þarf að hlusta á það sem þeir hafa að segja við ákvarðanatöku sem þá varðar. Til að ná fullri þátttöku þarf að taka til áþreifanlegra aðgerða í samvinnu við alla aðila sem viðkoma málinu. Kennarar og skólastjórar ættu að vinna saman til að tryggja fulla þátttöku nemenda; bekkjarfélagar ættu að hjálpa hverjir öðrum; kennaramenntun skal tryggja að kennarar viti hvað þeir geti gert til að auðvelda námið, til að gera það sem best fyrir alla og hjálpast að; stuðningskennarar ættu aðeins að hjálpa en ekki gera hlutina í stað nemandans; allir aðilar ættu að einbeita sér að því að leysa úr stöðum sem upp koma en ekki láta eins og um vandamál sé að ræða.

Fulltrúarnir lögðu áherslu á að þó svo að þeir hafi áhyggjur af verklegum atriðum þá finnst þeim mergur málsins tengjast viðhorfum og hvernig hægt er að sigrast á fordómum.

Þeir viðurkenndu að í flestum tilfellum eru kennarar og bekkjarfélagar umburðarlyndir og skilja fötlunina, með þeim skilyrðum að þeim sé gefið tækifæri til að skilja hana. Fáar undantekningar eru á þessu.

Leggja skal áherslu á að vekja til vitundar meðal fólks um fötlun til að fólk viti hvar styrkur þeirra sem eiga við fötlun að stríða liggur og hverjar þarfir þeirra séu. Mikilvægt er að alhæfa ekkert. Þó svo að eitthvað virki fyrir nemanda með fötlun þýðir það ekki að allir fatlaðir nemendur séu eins.

Að lokum á samþætting ekki einungis við fatlað fólk, heldur einnig við fólk sem hefur mismunandi bakgrunn. Sumir þátttakendanna sögðust hafa orðið fyrir tvöfaldri mismunun vegna þess að þeir áttu við fötlun að stríða en voru einnig frá öðrum menningarhópi en skólafélagarnir eða voru innflytjendur í landinu.

Ráðleggingar Lúxemborgar voru kynntar fyrir ráðherraráðinu á fundi þess um menntun, æsku, menningu og íþróttamál þann 23. nóvember 2015 og fyrir

menntamálanefndinni dagana 2. – 3. desember 2015 til athugunar og til að leggja grunninn að frekari aðgerðum.

Skýringarmynd 5. Þátttakendur evrópska fyrirspurnarþingsins

IS

Aðalskrifstofa:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Sími: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Skrifstofa í Brussel:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Sími: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

